

TUBOLY ÁDÁM TAMÁS

Huw Price arról, hogy több a metafizikus, mint a hajléktalan

A *metafizika* a filozófiának (legalábbis az analitikus tradíciónak) az az ága, amely azt vizsgálja, hogy milyen típusú entitások léteznek, mi ezek természete, és hogyan kapcsolódnak egymáshoz a világ legáltalánosabb és végső struktúrájába illeszkedve. Vagyis, aki metafizikai kérdésekkel foglalkozik, annak két előfeltevéssel kell élnie: (a) a világ rendelkezik egy végső, tőlünk független struktúrával, illetve (b) ez a struktúra elérhető a számunkra. Ezzel szemben az ún. *metametafizika* (a filozófia egy fiatal ága) sokkal inkább a metafizika lehetőségeire, alapjaira, módszereire kérdez rá, arra, hogy miképp lehet metafizikát művelni.¹

Az I. és II. részben a metafizika és a metametafizika bizonyos kérdéseiről lesz szó Huw Price, *Metaphysics after Carnap: The Ghost Who walks?*² című tanulmánya alapján, a III. részben pedig, figyelembe véve a tanulságokat, megpróbálok felállítani két lehetséges opciót a metafizikusok számára.

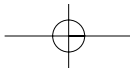
Price tanulmánya a következő gondolat kísérlettel kezdődik. Képzünk el egy amerikai filozófust, amint 1950-ben egy dugó közepete elalszik a kocsijában, majd ugyanott ébred hatvan évvel később. Nevezzük ezt a filozófust Carnap*-nak. Hétköznapi esetben az döbbené meg emberünket, hogy koldusok tömkelegével és hihetetlen kávéválasztékkal találja magát szembe. Ám Carnap*, filozófushoz hű módon, ezekkel mit sem törődik, pusztán egy kérdése van: 'Pokolba a kéregetőkkel és a kávékkal, hogy állunk a metafizikával?'

Köszönettel tartozom Kocsis Lászlónak és Mendly Miklósnak a számos hasznos diszkusszióért, amelyek segítséget nyújtottak a végleges tanulmány elkészítésében. A tanulmány korábbi változata elhangzott a Huw Price könyvének megjelenése alkalmából „Analitikus pragmatizmus” címmel tartott konferencián, Pécs, 2011. május 9.

¹ A metafizika természetének és főbb kérdéseinek átfogó bemutatásához lásd HUORANSZKI Ferenc: *Modern metafizika*, Osiris, Budapest, 2001, illetve TÖZSÉR János: *Metafizika*, Akadémiai, Budapest, 2009.

² PRICE, Huw: „Metaphysics after Carnap – The Ghost who walks?“, in: CHALMERS, D. (et al.): *Metametafizika, New Essays on the Foundations of Ontology*, Clarendon Press, Oxford, 2009, 320–347.

Meglepődve tapasztalná, hogy a különféle ontológiai (vagyis ki-mondottan a létezőkre vonatkozó kérdéseket tisztázó) pozíciók szá-ma szinte meghaladja a kávéfajtákét, illetve, hogy több a metafizi-kus, mint a hajléktalan. Ha megkérdezné, hogy ez mégis hogyan történhetett meg – hiszen a század közepén az utolsókat rúgta a me-tafizika –, akkor Price szerint sokan Quine-t említenék, mint azt a fi-lozófust, aki életmentő transzfúzióval megmentette a metafizikát.

Price amellett érvel – Quine³, illetve Carnap⁴ tanulmányaira tá-maszkodva –, hogy a metafizika ma is annyira halott, de legalább-is értékvesztett, mint Carnap idejében. Vagyis Quine hírhedt tanul-mányai nem hogy ellenérvet nyújtottak volna Carnap felfogásával szemben a metafizikát illetően, sokkal inkább megerősítették azt, s habár más utakon indultak el, mindketten hasonló konklúzióra ju-tottak a metafizikával kapcsolatban.

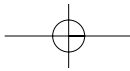
I. Carnap: Ontológiai pluralizmus és metafizikai deflacionizmus?

Annak tisztázása érdekében, hogy mit érthetünk a fejezet címén, némileg távolabbról kell elindulnunk. Carnap annak bemutatása céljából, hogy a metafizika tévedésen nyugszik, bevezeti a *nyelvi ke-рет* fogalmát. A nyelvi keret olyan szabályrendszer, amely a benne található kifejezések közti viszonyokat szabályozza, amelyben a megfelelő szemantikai szabályok alapján interpretáljuk a kifejezé-seket és rendelünk igazságértéket a mondatokhoz. Nyelvi keretnek tekinthetjük például a számok nyelvi keretét (matematika), illetve az ún. dolog-nyelvet [thing-language], amelyben a hétköznapi fizi-kai tárgyakról beszélünk. Fontos, hogy Carnap szerint a keretek el-fogadása bizonyos speciális ontológiai elköteleződéseket⁵ és mód-

³ QUINE, Willard v. O.: „Arról, hogy mi van” (ford. ESZES Boldizsár), in: QUINE, Willard v. O.: *A tapasztalattól a tudományig*. Osiris, 2002, 115–135.; illetve QUINE, Willard v. O.: „Az empirizmus két dogmája” (ford. SZABÓ István), in: FORRAI G. – SZEGEDI P.: *Tudományfilozófia: Szöveggyűjtemény*, Áron, Budapest, 1999, 131–151.

⁴ CARNAP, Rudolf: „Empirizmus, szemantika és ontológia”, in. COPI, Irving M. – GOULD, James A.: *Kortárs-tanulmányok a logikaelmélet kérdéseiről*. Gondolat, Buda-pest, 1985, 297–324.

⁵ Ha az x típusú entitások mellett ontológiai értelemben elköteleződünk, akkor az azt jelenti, hogy az x típusú entitások létezését állítjuk. Ha például elektronok mel-lett köteleződünk el ontológiai értelemben, akkor azt állítjuk, hogy *léteznek* elektro-nok. A kérdés Quine kapcsán újra előkerül a II. részben.

szereket von maga után; így ha azt kérdezzük, hogy ‘Vannak-e F -ek?’, a kérdést legalább háromféleképp érthetjük:

- (1) internális kérdésként,
- (2) faktuális-externális kérdésként,
- (3) pragmatikus-externális kérdésként.⁶

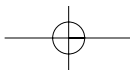
(1) esetében, ha azt kérdezzük, hogy vannak-e fizikai tárgyak, illetve számok, akkor ezek az internális kérdések vagy tapasztalati úton dönthetők el (fizikai tárgyak esetében) a kereten belül, vagy logikai műveletek segítségével (számok esetében); ám ebben az értelemben Carnap szerint a rájuk adott válaszok triviálisak és analitikusak.⁷ Az analitikusságot Quine óta kétségbe szokás vonni (erre később visszatérek), mindenesetre Price amellett teszi le a voksát, hogy ebben az elképzelésben az analitikus/szintetikus distinkciót el is hagyhatjuk. Ennek ellenére, ha azt kérdezzük, hogy ‘Vannak-e számok?’, akkor a válasz triviális: vannak. Az ‘Öt egy szám’ mondatból (ez a keret egy állítása) logikailag következik, hogy ‘Van egy olyan x , hogy x egy szám’. Tehát a ‘Vannak-e F -ek?’ kérdésre adandó válasz az adott nyelvi keret igaznak elfogadott állításaitól függ, azokból következik.

A (2)-es jellegű kérdés némiképp eltérő: nem az a kérdés, hogy ‘Vannak-e F -ek?’, hanem az, hogy ‘Valóban vannak-e F -ek?’, azaz ‘Valóban léteznek-e fizikai tárgyak és számok?’, így pedig a meghatározásunk alapján metafizikai kérdésekhez jutunk. Mondhatjuk, hogy ezeket a nyelvi keret bevezetése előtt kell feltenni, és csak akkor vezethető be az adott keret, ha az ontológiai kérdésre afirmatív válasz érkezik. Ám Carnap szerint mivel a keret állításai nem köteleznek el minket ontológiai értelemben a külvilágot illetően, az ontológiai igazoltság előzetes elvárása sem jogos. Azt is mondhatnánk az internális kérdések fényében, hogy ilyen kér-

⁶ Matti Eklund elnevezései, lásd EKLUND, Matti: „Carnap and Ontological Pluralism”, in: CHALMERS, D. (et al.): i. m., 131–156.

⁷ Analitikuson azt kell érteni, hogy egy állítás igazsága pusztán az állításban foglalt kifejezések jelentése által eldönthető (ami pedig a keret által meghatározott). Ezzel szemben egy állítás akkor szintetikus, ha az igazsága nem dönthető el pusztán a kifejezések jelentése által, bizonyos értelemben ‘ki kell tekintenünk a világba’. Például az, hogy ‘Minden aggregény nőtlen’, analitikus, míg az, hogy ‘Magyarország évi átlagos csapadékmennyisége 500-1000 mm’, szintetikus állítás.

⁸ PRICE: i. m., 324. *Fordítás tőlem.*

déseket a kereten belül ritkán tesznek fel, vagy talán sohasem (ahogy a matematikus sem az állításai által posztulált entitások valóságosságát vizsgálja), így ezek olyan metafizikai kérdések, amelyek se nem triviálisak, se nem analitikusak, és amelyek Carnap szerint egyszerűen hibásak (kognitív tartalom nélküliek). Mindez azonban a metafizika szerepének erőteljes elértéktelenedésével jár együtt, így ezt a pozíciót nevezhetjük *metafizikai deflácionizmusnak*.

A (3)-as kérdéstípus arra vonatkozik, hogy "Érdemes-e elfogadnunk ezt és ezt a keretet?", és valójában Carnap szerint ez az egyetlen értelmes externális kérdés. Vagyis az, hogy 'Vannak-e F -ek?', egyszerűen úgy értendő, mint érdemes-e, hasznos-e számunkra elfogadni az F -ekre vonatkozó nyelvi keretet, ez pedig egy pragmatikus döntés kérdése, következésképpen nem ontológiai állítások igazságán és hamisságán alapul.

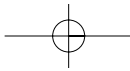
Egy példával talán még szemléletesebbé tehető ez a három kérdés. Vegyük a dolgok világát, s a rájuk vonatkozó dolog-nyelvet. Legyen a kérdés a következő:

(4) Vannak-e tárgyak?

Az internális kérdés esetében azt kell megvizsgáljunk, hogy a dolog-nyelvben igazként áll-e elő a 'Vannak tárgyak' állítás. Vagyis, ha a keretben a megfelelő szabályok alapján igazként áll elő például az az állítás, hogy 'Az asztal egy tárgy', akkor ebből a megfelelő lépéseket megtéve arra jutunk, hogy 'Van egy olyan x , hogy x egy tárgy', tehát vannak tárgyak.

A faktuális-externális kérdés arra utal, hogy a 'Vannak tárgyak' állítás elfogadása (realista álláspont) vagy tagadása (antirealista álláspont) nem a nyelvi keret igaz mondataitól függ, hanem sokkal inkább attól, hogy egy nyelv és elme független értelemben *valóban* vannak-e tárgyak. Ebben az értelemben pedig Carnap szerint eldönthetetlenül folyik a vita a felek közt már évszázadok óta.

Végül a pragmatikus-externális kérdés esetében szintén nem érdekes, hogy aktuálisan mely állítások állnak elő igazként; a kérdés itt csupán arra vonatkozik, hogy vajon pragmatikus-e számunkra elfogadni egy olyan nyelvet, amelyben tárgyakról beszélhetünk, vagy épp egy olyan nyelvet kellene elfogadnunk, amely az érzéki tapasztalatokra helyezi a hangsúlyt, és ahol a tárgyak szerepét mondjuk fenomének veszik át.

Ezek fényében meghatározhatjuk Carnap *pluralizmusát*. Ha az ontológiai pluralizmust erős értelemben úgy értenénk, mint ami a világ alapvető bútorzatáról kíván mondani valamit, akkor feltehetően rossz úton járnánk. Hiszen mind a realizmus, mind az antirealizmus metafizikai pozíció, így az olyan faktuális-externális kérdések, hogy mik a valódi létezők, és milyen opciót választunk a külső világ entitásai kapcsán, pszeudo-kérdések. Talán közelebb kerülünk Carnap felfogásához, ha azt mondjuk, hogy Carnap a különféle nyelvi keretekben található ontológiai elköteleződésekkel szemben pluralista. Azonban a fő hangsúly itt is a nyelvi kereten lesz. Price a következőket mondja erről:

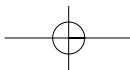
[...] az az elgondolás a kulcs ahhoz, hogy Carnap miképp helyezi el az absztrakt entitásokat, hogy az a keret, amely bevezeti az ilyen entításokról való beszédet, különböző pragmatikus célokat szolgálhat ahhoz a kerethez képest, amely a fizikai tárgyakról való beszédet vezeti be – és ez csak akkor lehet így, ha van olyan értelem, melyben a két keret „más feladatot lát el”.⁸

Tovább finomítva a képet azt mondhatjuk, hogy Carnap (nyelvi) pluralizmusa két szinten operál:

- (5) logikai-szintaktikai pluralizmus
- (6) pragmatikai/funkcionális pluralizmus.

Price azt állítja, hogy Carnap szerint a nyelv értelmesen felosztható olyan nyelvi keretekre, amelyek mindegyikéhez a kötött változók egy sajátos típusát, és a megfelelő egzisztenciális kvantort rendelhetjük; azaz a pluralizmus pusztán a logikai-szintaktikai szinten is képes megjelenni. Azonban a logikai szintaktika-pluralizmus a nyelv pragmatikai vagy funkcionális pluralizmusában gyökerezik, amely mellett sem Carnap, sem Price nem nyújt kielégítő érveket (a tárgyalt tanulmányokban).

⁸ Uo.

II. Az ontológia *elquineolása*

Ha elfogadjuk Price megkülönböztetését Carnap pluralizmusának két szintjéről, akkor mondhatjuk, hogy Quine (5) ellen indított kétfrontos támadást, mely támadásokról az „Arról, hogy mi van”, illetve „Az empirizmus két dogmája” című tanulmányokban olvashatunk.

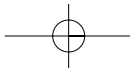
Ahogy korábban jeleztem, az internális és externális kérdések összekapcsolhatók az analitikus/szintetikus elképzeléssel, hiszen az internális kérdésekre adott válaszokat Carnap triviális, analitikus állításoknak tekinti. Az analitikusság fogalmával szemben felhozott quine-i érvek alapján úgy tűnhet, hogy az internális kérdések is pusztán pragmatikai kérdésekké válnak, s ezáltal veszítenek kitüntetett szerepükből, helyzetükből. Ugyanis

[...] ostobaság határvonalat keresgélni szintetikus, azaz *a tapasztalat révén esetleges*, és olyan állítások között, amelyek analitikusak, azaz *érvényesek, bármi történjék is*. Bármely kijelentést igaznak tarthatunk minden körülmények között, ha a rendszer egy másik részének megváltoztatása eléggé radikálisan történik. [...] fordítva is ez a helyzet: egyetlen állítás sem immúnis a revízióval szemben.⁹

Azaz, ha bármely állításunk, elméletünk újraértékelés tárgya lehet, akkor könnyen úgy tűnhet, hogy bizonyos tudományok kitüntetett és korábban nehezen megkérdőjelezhető státusza veszít az értékéből, és az, hogy céljaink eléréséhez a metafizikát vagy épp a fizikát választjuk, mindössze pragmatikai kérdés lesz, tekintve, hogy ezek alapján a tudomány és a metafizika közti különbség többé nem fajtabeli, mindössze fokozati. Ez pedig *prima facie* úgy tűnhet, hogy valóban transzfúzió a metafizika számára Carnap után, hiszen a metafizika egyenrangúvá vált a tudományokkal, egy szintre került velük. A következő fejezet elején látni fogjuk, hogy Price szerint ez miért nincs így.

A támadás másik frontja magát az egzisztenciális kvantort és az ontológiai elköteleződéseket érinti, ennek fő forrása pedig az „Arról, hogy mi van”. E cikk tanulsága részben a következő állítás formájában fogalmazható meg: ‘lenni annyi, mint egy kötött változó

⁹ QUINE, Willard v. O.: *Az empirizmus két dogmája*, 148. Kiemelés tőlem.

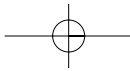
értékének lenni'. Ez a szlogen korántsem a létezés metafizikai/ontológiai értelmét ragadja meg azt állítva, hogy a létezés nem más, mint egy változó értékének lenni, sokkal inkább arra világít rá, hogy ontológiailag elkötelezni magunkat nem több annál, mint egy entitás létét állítani. Egy ilyen ontológiai állítás egy egzisztenciális kvantifikált mondatot eredményez, melynek formája $\exists xFx$, s amely igazságához legalább egy olyan f dolog szükséges, amely igazzá teszi az Fx formulát.

E módszer előnye abban áll, hogy a metafizikai vitákban elfoglalt realista és antirealista pozíciók védelmezői képessé válnak úgy megfogalmazni egymás álláspontját, hogy azzal ne essenek bele a 'nem-létező régi platóni problémájába'. Hiszen azt állítani, hogy 'számok/ kentaurok nem léteznek', úgy tűnik, amellet kötelezne el minket, hogy valamilyen módon mégiscsak léteznek számok és kentaurok, különben miképp tudnánk róluk beszélni, valamit állítani. Ebben a felfogásban a tárgyi referencia terhét a nevek és a leírások viselik, vagyis bármit is állítunk róluk, létezniük kell, hogy amit állítunk róluk, az igaz lehessen. Azonban Quine megmutatta, hogy miképp alakíthatjuk át a neveket leírásokká, majd miképp eliminálhatjuk e leírásokat a russelli eljárás¹⁰ segítségével, hogy ezek után a tárgyi referencia terhét a kötött változók vegyék át. Vagyis a gyanúsnak ítélet neveket *elquineolhatjuk*, majd az eredményül kapott leírásokat *russellizálhatjuk*.

Ám ez a módszer nem mond semmit arról, hogy mi létezik, sem pedig arról, hogy mi a létezők végső természete. Quine is utal rá, hogy az ontológiai elköteleződés kritériuma nem arra vonatkozik, hogy mi létezik (nem a létezésről szól ebben az értelemben), hanem azt mondja meg, hogy az elméletek miről mondják azt, hogy létezik, mi mellett köteleződnek el; ebben az értelemben pedig inkább módszertani megjegyzés, nem pedig a létezés egy szubsztantív elmélete.

A két tanulmány következményeit kombinálva mondhatjuk Price nyomán, hogy Quine *egy* kitüntetett egzisztenciális kvantorral dolgozik. Ami ennek a kvantornak a hatókörébe esik, ami felett kvantifikálunk, azt ismerjük el az ontológiánk elemeként, annak létezése mellett köteleződünk el. Mivel Quine szerint – az analitikus/szintetikus distinkció feloldása miatt – az internális és externális kérdések egyaránt pragmatikai jellegűek, vagyis egyként

¹⁰ Az eljárás részleteiért lásd RUSSELL, Bertrand: „A denotálásról” (ford. SIMONYI András), *Világosság*, 2005/12., 5–16.

kezelhetők, az ontológiánkat pedig az egzisztenciális kvantor hatóköre szabályozza, valóban elfogadhatjuk azt, hogy egy kitüntetett kvantorral dolgozunk, vagyis minden ontológiai kérdést internális kérdésként kezelhetünk egy nagy kereten belül.

Ám ezek fényében Price szerint két dolgot mindenképp meg kell jegyeznünk (5) és (6) kapcsán. Habár Carnap bizonyos értelemben tartja (5)-öt, Quine pedig elveti, ez korántsem az összes elfogalható pozíció az egzisztenciális kvantor természetét illetően. Ennek bemutatása érdekében Price Gilbert Ryle következő elképzelését vezeti be.¹¹

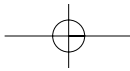
Vegyük az emelkedés [rise] fogalmát. Az emelkedésnek van egy központi jelentése, amely egy mennyiség időbeli növekedésére utal. Ám az 'emelkedik a vízszint', az 'emelkedik a hangulat', és az 'emelkedik az átlagos halálozási életkor' kifejezésekben az 'emelkedik' némiképp eltérő értelemben szerepel. Ennek oka, hogy a három kifejezés (vízszint, hangulat, átlagos halálozási életkor) eltérő logikai kategóriába tartozik, mások a nyelvi funkcióik, így annak ellenére, hogy az 'emelkedik' rendelkezik egy központi jelentéssel, másképp emelkedik a hangulat és a vízszint.

Price szerint ez alapján úgy tűnik, hogy Ryle valami hasonlót mondhatna a 'létezés' kapcsán is. Ez szintén rendelkezik egy központi jelentéssel, mely az egzisztenciális kvantorhoz kötődik (vagyis Ryle tagadhatná (5)-öt, és valami egészen hasonlót mondhatna, mint Quine). Azonban különböző kategóriába tartozó kifejezésekkel összefűzve olyan furcsa konjunkciókat kapunk, mint 'Léteznek hitek és léteznek kövek.' A különbség ott lesz Quine és Ryle között, hogy míg Quine számára a hitek és a kövek *per se* lesznek fontosak, addig „Ryle funkcionális orientációja – az annak a kérdésnek szentelt figyelme, hogy egy nyelvi kategória milyen feladatot lát el – a hitekről és kövekről szóló beszéd funkciói között található különbségre fogja irányítani a figyelmünket; arra a témára, hogy mire való a kétféle beszéd, nem pedig arra, hogy miről szólnak.”¹² Vagyis pontosan ugyanazt az egzisztenciális kvantort használjuk különböző funkcionális, pragmatikai és nyelvi célok érdekében.

¹¹ Ezek az elgondolások a természetes nyelv aprólékos, ám szerzteágazó filozófiai elemzésein alapulnak, a teljes Ryle-i képért lásd RYLE, Gilbert: *A szellem fogalma* (ford. ALTRICHTER Ferenc), Osiris, Budapest, 1999.

¹² PRICE: i. m., 331.

Következésképp elfogadhatjuk Quine azon érveit, amelyek szerint egy kitéüntetett egzisztenciális kvantorunk van, miközben fenntarthatjuk a nyelvi funkciók különbözőségét, pluralitását. Ezzel a lépéssel visszacsempésszük Carnap nyelvi keretének egy módosított, nem az analitikus/szintetikus distinkción alapuló fogalmát, ezzel biztosítva, hogy a metafizika állításairól továbbra is 'kategóriahibaként' beszélhessünk.¹³

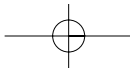
Ami itt a problémát jelentheti, az az, hogy Price ebben a tanulmányban adottnak veszi a nyelvi pluralizmust, a nyelvnek mint többfunkciós eszköznek az elképzelését. Ugyanis ha ezt elfogadjuk, akkor meglehetősen könnyedén kerülhetjük el a referencia és reprezentáció kérdéseit – ezek pedig metafizikai kérdések. Ami fontos, az az, hogy a nyelvi pluralizmus elfogadásával, Ryle felfogását alapul véve továbbra is védhetőnek tűnik Carnap lépése a nyelvi keretek bevezetésére és ezáltal a metafizika (részleges vagy teljes) elutasítása, még akkor is, ha tartjuk Quine érveit az analitikus/szintetikus distinkció ellenében.

III. A metafizika két lehetősége

Összegezzük az eddig elmondottakat! Carnap bevezeti a nyelvi keret fogalmát, mely segítségével a 'Vannak-e *F*-ek?' kérdés három értelmét tudja elkülöníteni, amelyek közül kettőt tekint legitimnek (internális és pragmatikus-externális), egyet pedig kognitív tartalom nélkülinek (faktuális-externális). E három kérdés alapján azt állítja, hogy a metafizika által feltett ontológiai kérdések valójában faktuális-externális kérdések, következésképp a metafizika állításai egytől-egyig pszeudo-állítások.

Ezzel szemben Quine amellettt érvel, hogy az analitikus és szintetikus állítások között húzódó éles határvonal megszüntetésével feloldhatók Carnap nyelvi keretei, és így nem csupán a pragmatikus-externális kérdésekre adott válaszok lesznek pragmatikai döntés jellegűek, hanem a korábban internálisnak tekintettek is. Ennek következtében minden állításunk és elméletünk ki van téve a folyamatos felülvizsgálatnak és újraértékelésnek, s ez alól a tudo-

¹³ Természetesen még így sem fedtük le az összes elérhető opciót az egzisztenciális kvantor működésének logikai teréből. Erről lásd bővebben a CHALMERS, D. (et al.) kötet tanulmányait.

mány sem kivétel. Ennek fényében, ahogy korábban utaltam rá, s amit Price is hangsúlyoz, úgy tűnhet a metafizikus számára, hogy a metafizika egyenértékűvé vált a tudományokkal, vagyis Quine valóban életmentő transzfúziót biztosított a metafizika számára Carnap erőteljes támadásával szemben. Ám Price szerint az, hogy a tudományok és a metafizika egyenértékűvé váltak, nem azt jelenti, hogy amennyire rossz a tudományoknak, annyira jó a metafizikának.

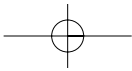
„Quine megjegyzéseinek ereje nem abban áll, hogy a metafizika olyan, mint a hagyományosan elgondolt tudomány (azaz nem-pragmatikus), hanem abban, hogy a tudomány (legalábbis potenciálisan és legalábbis extrém helyzetekben) olyan, mint a metafizika pragmatikailag elgondolva.”¹⁴ Azaz pragmatikus döntésen alapul, hogy valaki a metafizikát részesíti előnyben a Holdra szállás alkalmával, vagy épp a fizikát. Ez pedig rossz hír a metafizika számára, ugyanis ha azt állítjuk, hogy elméleteink elfogadása alapvetően pragmatikai megfontolásokhoz kapcsolódik, akkor épp azt a ‘több-mint-pragmatikus’ típusú elképzelést zárjuk ki, amelyre a metafizikusnak szüksége van. A metafizikának pedig, ahogy említettem, ténylegesen ilyen céljai vannak: a világ, a valóság tőlünk független, legáltalánosabb struktúrájának feltárása. Ha nem lehet a metafizikának ilyen kitüntetett és sajátos feladatot biztosítani, akkor Quine más premisszákból kiindulva, de hasonló konklúzióra jutott a metafizikát illetően, mint Carnap.

Felmerül a kérdés, amelyről maga Price nem beszél, hogy mit tehetünk akkor, ha elfogadjuk a metafizika leértékelt szerepét? Két lehetséges opciót emelnék itt ki:

- (A) a metafizika teljes eliminálása;
- (B) a metafizika és az ontológia elválasztása és az ontológia eliminálása.

Ha Carnapot és Price-t kívánjuk követni, akkor úgy tűnik, hogy az (A) opciót kell választanunk. Legyen bármily vonzó is valaki számára ez a lépés, a metafizika teljes eliminálására vonatkozó érvek korántsem konkluzívak. A legújabb *metametafizikai* diskurzusban (melyhez maga Price is csatlakozik) a lehetőség továbbra is fennáll

¹⁴ PRICE: i. m., 327.

a metafizikus vagy az ontológus számára, hogy komoly érvekkel szolgáljon területének legitimitása kapcsán; vagyis anélkül, hogy elköteleződéseket vállalnánk magunkra a létezőket illetően, azokat a kérdéseket kellene megvilágítani, amelyek a metafizika és ontológia létjogosultságát és természetét illetik.

A (B) opció, habár megment valamit a metafizikából, feltehetően sokak számára nem lenne kielégítő. Ám rendelkezésünkre állnak egy ilyen elképzelés alapjai. Ha mellőzzük a robusztus ontológiai elköteleződéseket, a faktuális-externális kérdéseket, illetve a kategóriahibákat, akkor elmozdulhatunk egy olyan irányba, amely a metafizikára mint egy „ha-akkor” játékra tekint, amelynek megvannak a kulcsfogalmai, a lépéseket meghatározó szabályai, és mi csak csapatot választunk. Jóllehet ez rendkívül csekély, és feltehetően már a metafizika nevet sem érdemli meg, nagyon úgy tűnik, hogy a továbbiakban bárhogy is járjunk el a metafizikával kapcsolatban, az jelenleg legalább annyira rossz helyzetben van, mint ahogy Carnap és Quine hagyta.

